

AMERİKAN DIŞ POLİTİKASI

KISA ÖZET

KOLAYAOF

1. Ünite – Uluslararası Sistemde Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD VE ULUSLARARASI SİSTEM

Özellikle **Realist Okul** öğretisinin hâkim olduğu uluslararası ilişkiler çalışmalarında devletler genel olarak dört gruba ayrılır. Oldukça klasik yaklaşıma göre bunlar; küçük, orta, büyük ve **süper güçler ya da devletlerdir**. Bu gruplandırma, devletlerin uluslararası ilişkilerin oluşumuna katkısı veya **uluslararası sisteme** etkisi dikkate alınarak yapılır.

Realist Okul: Uluslar arası ilişkilerin devlet merkezli, ulusal çıkar ve güç mücadelesi olduğunu iddia eden klasik uluslar arası ilişkiler ekolü.

Uluslararası Sistem: Uluslararası aktörlerin belirli bir süreklilik, kural, istikrar ve düzen içinde geliştirdikleri karşılıklı etkileşimlerle oluşan ve kendine ait bir yapısı ve tipik süreçleri olan devletler ve devlet-dışı aktörler arası ilişkiler topluluğu

Süpergüç: Süpergüç, uluslararası sistemin tamamına zarar verebilecek ve etkileyebilecek kadar büyük güç kaynaklarına sahip olan devlettir. Bir devletin süpergüç olabilmesi için diğer güç kaynakları yanında nükleer silah da sahip olması gerekir. Tüm dünya tarihi boyunca bu özelliğe sahip iki devlet olmuştur: ABD ve Sovyetler Birliği.

ABD DIŞ POLİTİKASININ GÜÇ KAYNAKLARI

ABD dış politikasının uluslararası sistemdeki performansında ve başarısında rol oynayan faktörleri iki gruba ayırabiliriz. Birincisi, ABD'nin sahip olduğu somut ve soyut **güç kaynaklarıdır**. İkincisi de ABD'nin geliştirdiği **dış politika stratejileridir**. Bu konuda çok geniş bir literatür mevcuttur. O kadar geniştir ki **Uluslar arası ilişkiler disiplini**ni oluşturan kavramsal veya teorik tartışmaların birçoğu, aslında ABD'nin uluslararası sistemdeki konumundaki değişimlerden ve ABD dış politika stratejilerinden etkilenmiştir.

Güç Kaynakları: Devletlerin dış politikalarında başarılı olmak için sahip oldukları soyut ve somut yeteneklerden oluşan varlıklarının tamamıdır.

Dış Politika Stratejileri: Devletlerin dış politikalarında takip ettikleri uzun dönemli, planlı ve kapsamlı yol ve yöntemlerin toplamıdır.

Uluslararası İlişkiler Disiplini: Uluslar arası ilişkiler çalışmalarının yapıldığı akademik bölüm ya da alan.

ABD'nin Somut ve Soyut Güç Kaynakları

ABD'nin somut güç kaynakları, sahip olduğu şu varlıkların toplamıdır: Toprak ya da ülke büyüklüğü, jeopolitik konumu, doğal kaynakları, nüfus büyüklüğü, ordusu, askerî silah donanımı, ekonomik üretimi, teknoloji gelişmişliği ve benzeri diğer somut yetenekleri. ABD'nin soyut güç kaynakları ise sahip olduğu değerler ve ilkeler toplamıdır. Bunlar arasında toplumsal kültürü ve dayanışması, federal (birleşik) devlet modeli, başkanlık sistemi, liberal değerleri ve dış politika stratejileri en önde gelen faktörlerdir. ABD'nin bu somut ve soyut güç kaynakları, bağımsızlığını kazandığı dönemden günümüze kadar devam eden süreçte, dünyadaki rakiplerine göre nispi bir üstünlüğe sahip olmuştur.

ABD Dış Politika Stratejileri

Dış Politika Stratejisini, devletlerin dış politikalarında kullandıkları uzun dönemli, planlı ve kapsamlı yol ve yöntemlerin toplamı şeklinde tanımlamıştık. Bu açıdan baktığımızda ABD dış politika stratejileri tarihsel perspektifte üçe ayrılabilir: Birincisi, uluslararası ilişkilerde **Yalnızcılık** olarak bilinen stratejidir. Buna göre ABD, dünyanın diğer bölgelerindeki, özellikle Avrupa'daki gelişmelerden zarar görmemek ve varlığını dış etkilerden uzak kalarak geliştirmek amacıyla kendini uluslararası sistemden izole etmiştir. Yalnızcılık stratejisinin kaynağı olarak en çok **Monroe Doktrini** bilinmekle birlikte, ABD tarihinin hemen hemen tüm dönemlerinde gündemde olmuştur.

İkincisi, uluslararası ilişkilerde **güç dengesi** olarak da tarif edilen stratejidir. Buna göre ABD, başta Avrupa olmak üzere dünyadaki güç dengelerini dikkate alarak bazen güç dengesi oluşturarak bazen güç dengelerini etkileyerek bazen de güç dengelerini değiştirerek dış politika amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu amaçla ittifaklar kurmuş, uluslararası örgütlerin kuruluşuna ve işleyişine öncülük etmiş ve uluslararası sorunlara dâhil olmuştur. Üçüncü strateji, ABD'nin dünyaya açılması ve yerleşmesi amacıyla geliştirdiği **angajman (engagement)** stratejisidir.

ABD'NİN KURULUŞU VE DÜNYAYA YAYILMASI

Sömürgeci Bağımsızlığa ve Olgunlaşmaya 1776-1789: Genelde Amerika kıtasının modern dönemde ortaya çıkışında, özde ABD'nin oluşum sürecinin temelinde sömürgeci Avrupa devletleri vardır. Bugünkü ABD, 13 İngiliz sömürgesinin İngiliz Krallığı'ndan bağımsızlık kazanması ve daha sonra da diğer Avrupalı devletlerin sömürgelerini ele geçirmesiyle genişleyerek ortaya çıkmıştır. 1492 yılında Christopher Columbus'un Avrupa'ya ve dünyaya tanıttığı kıta, izleyen iki yüzyıl içinde beş Avrupalı devlet tarafından sömürgeleştirilmiştir. ABD'nin köklerinde, 15.yüzyılda İspanya ve Portekiz'in, 17.yüzyılda Hollanda, Fransa ve İngiltere'nin bu coğrafyayı sömürgeleştirmesi ve bu sömürgelerin 18.yüzyıldan itibaren bağımsızlıklarını kazanması yatmaktadır.

4

Sömürgeleşmenin nedenleri: Avrupa'dan Amerika'ya kolonileşmenin nedenleri arasında, dinî ve siyasi özgürlük arayışı, altın gibi doğal kaynaklara ulaşma, zengin ekonomik şartlara ve geniş topraklara sahip olma hedefleri vardır.

Merkantilizm: 16- 18.yüzyıllarda Avrupa'da geçerli olan ekonomi politikası. Bu yüzyıllarda altın ve gümüş gibi değerli madenlerin ülkeye girişinin artırılması ve ülkeden çıkışının azaltılması anlamına gelen Merkantilizm'in 20.yüzyıldaki karşılığı korumacılıktır.

Amerika Kıtasında Yayılma ve İç Savaş 1790-1864

ABD'nin kuruluşundan başlayarak, özellikle 1789 Anayasası sonrasında ABD dış politikasında **idealizm-realizm** tartışmaları başladı. Yani ABD dış politikası kendi değerlerini dünyaya yaymak için mi (idealizm için mi), yoksa **reelpolitik** çıkarlarını geliştirmek için mi (realizm için mi) çalışmalıdır? Bununla ilgili olarak bir başka tartışma, ABD dış politikası, öncelikle Avrupa'ya ama aynı zamanda genel olarak uluslararası sisteme ne kadar müdahil olmalıdır? Uluslararası sistemden izole/ yalnızcı mı olmalı, yoksa katılımcı ve şekillendirici mi olmalı? ABD değerlerini ve çıkarlarını gerçekleştirmek için uluslararası sistemi etkilemeye ve şekillendirmeye mi çalışmalı, yoksa uluslararası sistemin sorunlarından uzak kalıp kendi bölgesine mi yoğunlaşmalıdır? İzleyen dönemlerde ABD dış politikası bu parametreler

etrafında gelişmiştir Amerikan Anayasası ile Fransız İhtilali'nin eş zamanlı olması, ABD ve Avrupa aydınlanmasının paralel geliştiğini ve birbiriyle etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, ABD'nin gerek iç politikası gerekse dış politikası Avrupa'daki gelişmelerle karşılıklı etkileşim içinde gelişmiştir. ABD dış politikası, bir yandan Avrupa'daki gelişmelerden etkilenirken eş zamanlı olarak Latin Amerika, Akdeniz ve Pasifik ülkeleriyle ticari ve ekonomik ilişkiler geliştirmiştir. İzleyen dönemde ise ABD belirgin bir şekilde yalnızcılık stratejisi izlemiştir. Başkan Monroe döneminden (1817-1825) Birinci Dünya Savaşına (1917'ye) kadar devam eden bu uzun dönemde ABD, Avrupa'daki çatışmalardan ve denge mücadelelerinden uzak kalarak, kendi kıtasında ve Avrupa dışı bölgelerde genişlemiştir.

Monroe Doktrini'nin esas amacı ABD'yi Avrupa'daki çatışmalara bulaştırmamak, diğer yandan Avrupalıların, Amerikalıların işlerine karışmamasını sağlamaktır. Bu dönemde Avrupa'da geçerli olan **Avrupa Ahengi sisteminin** (1815-1848) üyeleri, Avrupa'da istikrarı korumak amacıyla ülkelerin içişlerine müdahale edilmesi üzerine anlaşmıştı. ABD de bu tür bir müdahaleden kendini korumak istiyordu.

ABD, sadece kendi içişlerine değil, komşuları olan ülkelere müdahale edilmesini de istemiyordu. ABD bu strateji sayesinde hızla topraklarını genişletmiş, Latin Amerika'daki etkinliğini artırmıştır. 13 koloni tarafından kurulan ABD, bu dönemden itibaren aşamalı bir şekilde yayılarak bugünkü 51 eyaleti kapsayan topraklara hâkim olmuştur. Bu genişlemenin yolları arasında işgal, ilhak, satın alma ve devir gibi yöntemler vardır.

Dünyaya Yayılma Süreci- Amerikan Emperyalizmi

1865-1914: ABD'nin iç savaş sonrasında teknoloji, askeriye, ekonomi, siyaset ve dış politika alanlarında elde ettiği gücün ilk yansıması, ABD'nin dünyanın uzak köşelerine doğru yayılması şeklinde ortaya çıktı. ABD'nin iç savaş sonrası yayılma sürecinin başlıca unsurları şunlardır: Daha fazla toprak kazanımları, dünyayla ticaretin genişlemesi, **gunboat diplomasisi**, deniz kuvvetlerinin okyanus ötesine açılması, bölgesel ve global etki alanları oluşturulması, Pasifik'te ve Orta Amerika'da işgal ve ilhaklar yapılması. İç savaş sonrası en büyük dış politika faaliyeti, toprak genişlemesiydi.

ABD, 1867'de Alaska ve Midway Island'ı, 1875'de Samoa'nın bir kısmını işgal etti. 1860'ların sonunda Dominik Cumhuriyeti'ni ele geçirmeye çalıştı ama başaramadı, Orta Amerika'da kanal yapımı için girişimlerde bulundu. Yine bu dönemde ABD, Latin Amerika'da çıkarlarını genişletmek için askerî müdahaleler ve silahlı çatışmalar yaptı. Her ne kadar Amerikan yayılcılığı konusunda Amerikan iç politikasında muhalifler ve farklı görüşler olsa da yayılcılık durmadığı gibi daha da arttı. 1890 ABD-İspanya Savaşı ve sonuçları, ABD'yi Latin Amerika'da etkili güç hâline getirdi. Venezuela'da etkili olmak için İngiltere ile mücadele etti, Küba'da etkili olmak için İspanya'yı mağlup etti

DÜNYA DÜZENİ KURMA ÇABALARI

1914 yılına gelindiğinde ABD bir dünya gücü hâline gelmişti. ABD yayılcılığı sadece askerî güce dayalı ve realist politika üzerinden değil, aynı zamanda ABD'nin savunduğu kurumlar, değerler ve Yeni Ulus iddiası üzerinden gerçekleştirmiştir. ABD'nin askerî ve ekonomik gücü ile savunduğu idealler/idealizm, ABD'nin dünyaya yayılmasında başrol oynayan faktörlerdir. Bunun en tipik örneği, ABD'nin Latin Amerika politikasında görülebilir. Zira ABD hem Latin Amerikalıları Avrupa'nın sömürgeciliğinden kurtaran koruyucu 'özgürleştirici ülke' imajı

ortaya koymuş, hem de gerektiği durumlarda bu ülkelere askerî müdahale ve darbeler yapmaktan geri durmamıştır. Bu özellik, 20.yüzyılda diğer bölgelere ve özellikle Avrupa başta tüm uluslararası sisteme yansımış ya da yansıtılmaya çalışmıştır.

Birinci Dünya Savaşı ve Sonrasında İdeal Düzen Arayışı: ABD, Birinci Dünya Savaşı başladığında yalnızcılık stratejisi uygulamaya devam ediyordu. Savaşın başında bu nedenle tarafsızlık ilan etti. Buna rağmen, aynen 19.yüzyılda olduğu gibi savaşan devletlerle ticaret yapmaya devam etti. Hem müttefiklerle (İngiltere ve Fransa) hem de Almanya ile ekonomik ilişkilerine ara vermedi. Ancak ABD'nin tarafsızlığı gerçek bir tarafsızlık değildi çünkü ABD'nin müttefiklerle ekonomik ve ticari ilişkileri hızla artarken (724 milyon dolardan 2.75 milyar dolara) Almanya ile hızla düştü (325 milyon dolardan 2 milyar dolara). Burada önemli bir nokta da şudur: ABD'nin müttefiklerle ticaretinin önemli bir bölümü silah, cephane ve askerî araçtan oluşuyordu. Ayrıca, ABD'nin müttefiklere verdiği kredi miktarı 2.3 milyar dolar iken Almanya'ya sadece 27 milyon dolardı ABD için savaşı kazanmaktan daha önemli hedef, savaş sonrasında barışı kurmaktı. Başkan Wilson, 8 Ocak 1918 tarihinde Kongre'de yaptığı konuşmada, ABD tarihinde ve hatta dünya tarihinde ilk defa görülen bir dizi 'idealist' öneriler ortaya attı. Uluslararası ilişkiler disiplininin oluşumuna da kaynaklık eden 14 maddeli **Wilson İlkeleri**'ni kısaca şu şekilde özetleyebiliriz: 14 Amerikan Dış Politikası

Wilson İlkeleri

- 1. Barış Antlaşmaları açık ve şeffaf biçimde yapılmalı, gizli antlaşmalar imzalanmamalıdır.*
- 2. Karasuları dışındaki denizlerde dolaşım, savaşta ve barışta, özgür olmalıdır. Uluslararası kararlar, uluslararası antlaşmalara uyulmasını sağlamak için genel veya bölgesel ablukalar oluşturulabilir.*
- 3. Uluslar arasındaki bütün ekonomik engeller kaldırılmalı ve serbest ticarete izin verilmelidir.*
- 4. Uluslar, iç güvenliği sağlamaya yetecek miktarın dışında silahlanmamalıdır. Bunun sağlanması için garantiler verilmelidir.*
- 5. Kolonileşme sona ermeli ve sömürge topraklarında uluslara kendi kaderini belirleme hakkı (self-determination) verilmelidir.*
- 6. Rusya topraklarındaki yabancı birlikler ayrılmalı ve devletlerin de yardımı ile Rusya'ya kendi gelişmesini sağlamak için her türlü imkân verilmelidir.*
- 7. Almanya, işgal ettiği Belçika topraklarını boşaltmalı ve Belçika'da savaş önceki durum yeniden kurulmalıdır.*
- 8. Almanya, işgal ettiği Fransa topraklarını boşaltmalı ve Prusya'nın 1871'de ilhak ettiği Alsace-Lorraine'i Fransa'ya geri vermelidir*
- 9. İtalya'nın sınırları ulusçuluk anlayışına göre yeniden düzenlenmelidir.*
- 10. Avusturya-Macaristan İmparatorluğundan arda kalan ülkelere, halkların kendi kaderini belirleme hakkı verilmelidir.*
- 11. Romanya, Sırbistan ve Karadağ toprakları boşaltılmalı ve Sırbistan'a denize açılma imkânı verilmelidir. Balkan devletlerinin sınırları ulusçuluk prensibine göre düzenlenmelidir.*
- 12. Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk olan kısımlarına egemenlik hakkı tanınmalı, fakat Türk olmayan halklara bağımsızlık verilmelidir. Çanakkale Boğazı, sürekli olarak, bütün milletlerin ticaret gemilerine açık olmalı ve bu durum milletlerarası garanti altına alınmalıdır.*
- 13. Bağımsız bir Polonya kurulmalı ve Baltık Denizi'ne çıkışı olmalıdır.*
- 14. Büyük ve küçük, bütün devletlere siyasal bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini karşılıklı olarak garanti altına almak imkânını sağlamak amacıyla uluslararası örgüt kurulmalıdır.*

1929 Büyük Ekonomik Buhranı: 1929 yılında ABD Wall Street borsasının çökmesi sonucu ABD şirketlerinin ve ekonomisinin üretim düşüşü yaşaması ve bunun etkilerinin tüm dünya ekonomisinde ortaya çıkardığı büyük kriz.

Soğuk Savaş Dönemi: Sovyetlerle/Komünizmle Mücadele, Dünyaya Genişleme

ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki görüş farklılıkları daha savaşın sonu gelmeden görülmeye başladı. Özellikle 1945 Şubat'ta Yalta Konferansı ve Ağustos'ta Potsdam Konferansı, ABD ile Sovyetler Birliği arasında Almanya başta olmak üzere Avrupa'nın bölünmesi konusunda derin bir kriz yarattı. Sıcak savaş ittifakı bitmiş, yerine Soğuk Savaş gerginliği başlamıştı.

Roosevelt'in savaş resmen bitmeden nisan ayında ölmesi ve ardından Başkan Yardımcısı Harry Truman'ın Başkan olması, ABD dış politikasında yeni bir dönemin başlamasına neden oldu.

Başkan Truman, hem savaşın bitmesi açısından, ama daha önemlisi savaş sonrası dönemin oluşumu ve dünya tarihi bakımından çok önemli bir adım attı. 6 ve 9 Ağustos'ta, zaten mağlup olmuş olan Japonya'nın Hiroşima ve Nagasaki şehirlerine nükleer bomba attı. Tarihte ilk ve şimdiye kadar son defa kullanılan bu bombaların amacı, Pearl Harbor saldırısının öcünü almak değil, Sovyetler Birliği'ne gözdağı vermektir. ABD, nükleer silah gücünü göstererek Sovyetler Birliği'nin Avrupa'da ve dünyada yayılcı bir politika izlemesini engellemeye ama aynı zamanda ABD'nin dünya siyasetindeki hegemonyasını kurmaya çalışıyordu.

Soğuk Savaş Sonrası: Yeni Dünya 'Düzeni' Ütopyasından 'Düzensizlik' Gerçeğine

1989-1990 yıllarında Doğu Bloku ülkelerinin bloktan ayrılmaları ve komünist rejimlerin devrilmesi, kutuplaşmayı sona erdirmiştir. Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması, uluslararası sistemde ABD'yi tek süpergüç hâline getirmiştir. Bu başarıya ve konumuna güvenen ABD, soğuk savaş sonrası dönemin ilk başkanı olan George W.H. Bush'tan başlayarak uluslararası sistemde daha çok yayılcı, müdahaleci ve dönüştürücü politikalar uygulamıştır. ABD'nin soğuk savaş sonrası politikasını iki alt döneme ayırmak gerekir. Birincisi 1990'lı yıllar, ikincisi de ABD'ye terör saldırısının yapıldığı 11 Eylül 2001 ve sonrası dönemdir. 1990'lı yıllarda ABD, yeni uluslararası sistemi tanımlamak amacıyla yeni bir kavram üretmiştir: Başkan Bush'un 1990-1991 yıllarında yoğunlukla kullandığı **Yeni Dünya Düzeni** kavramı. Bu kavramın benzerlerinin 20.yüzyıl başında Başkan Wilson tarafından, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Roosevelt-Truman tarafından kullanıldığını görmüştük. Her büyük savaştan sonra yeni bir dünya düzeni kurmaya çalışan ABD, bu kez de soğuk savaş sonrasında aynı şeyi yapmak istemiştir.

11 Eylül 2001 ve Sonrası: Küresel İmparatorluk Projesi, ABD İmajının Çöküşü ve Obama'nın Tamir Çabaları

Başkan Bush, 11 Eylül saldırıları sonrasında 'küresel terörle savaş' amacıyla yeni bir dış politika izledi. Bush, terörün doğduğu ülkelere karşı mücadele etmek istediğini açıkladı. Bu ülkeler, öncelikle 11 Eylül saldırılarını yaptığı iddia edilen El Kaide ve Taliban'ın bulunduğu Afganistan iken, ardından '**şer üçgeni**' olarak isimlendirdiği Irak ve İran gibi Müslüman ülkeleri de içerdi. Daha da genel olarak, Bush Yönetimindeki ABD, Müslüman ülkelerin hemen hemen tamamını terör kaynağı olarak görüyor, hatta Samuel P. Huntington'un **Medeniyetler Çatışması** (1996) tezine uygun bir politika takip ediyordu. Bush, bu mücadelesine destek almak için tüm dünyaya "Ya bizimlesiniz ya da terörle" şeklinde çağrı

AMERİKAN DIŞ POLİTİKASI

yaptı. Dünyanın büyük bölümü ABD'ye yapılan terör saldırısına karşı olduğunu belirtmekle birlikte, Bush'un terörle mücadele yöntemine tam destek vermedi. BM Güvenlik Konseyi ve NATO gibi örgütler, ABD'ye yapılan saldırıyı kınadılar ve ABD'ye sempati gösterdiler. Ancak müttefiklerden bazıları ABD'nin 'terörle savaş' yöntemini eleştiriyorlardı. ABD, süper askerî gücünü kullanarak başta Orta Doğu olmak üzere tüm uluslar arası sistemde liderliğini ya da imparatorluğunu gerçekleştirmek istiyordu. ABD, Wilson'un belirttiği hukuk ve değerler gibi idealizm üzerine değil, tam tersine askerî güç ve emperyalizm üzerine oturan bir dünya düzeni kurma çabasındaydı. Bush ve Yeni Muhafazakârlar da demokrasi, özgürlük ve piyasa ekonomisi gibi değerlerin dünya çapında yaygınlaşması gerektiğini söylüyorlardı, yani aynen Wilson gibi idealleri savunuyorlardı. Ancak bu söylemleri eylemleriyle tutarlı değildi. Zira bu idealleri iş birliği, diyalog, kurallar ve diplomasi gibi barışçılı yöntemler kullanarak veya Birleşmiş Milletler içinde uluslararası konsensüsle değil, ABD'nin tek yanlı ve saldırgan dış politika yöntemi ile sağlamaya çalışıyordu. Demokrasi ve özgürlük gibi değerleri güç ve zorbalıkla yaymaya çalışma iddiası, retorikten öteye gitmedi

Bu Özetin tamamını, Çıkmış Sorularını, Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/amerikan-dis-politikasi-ady212u?search=UL%C4%B0401U>